

Cad a chuireann rudaí ag gluaiseacht?

Súil thapa ar an gceacht

Tosaigh le bualadh bos amháin ard agus fiafraigh cad a rinne an fhuaim, agus coinneigh na chéad nóiméid spráíúil sula luaitear an focal fuinneamh. Ainmnigh fuinneamh le cárta pictiúir de lampa, ansin déan fiach fuinnimh ar spás urláir: taispeáin sé chárta pictiúir a bheidh priontáilte agat (gaothrán, lampa, bualadh bos, rith, bia, tóirse) i dtréimhsí gearra fad is a dhéanann an rang aithris ar gach ceann acu. Socraigh an rang ansin le babhta suaimhneach ina ndíríonn siad méar ar ghluaiseacht, ar sholas, ar fhuaim agus ar bhia, agus ina dhiaidh sin bíodh comhrá ar an mbrat urláir chun ciall a bhaint as: go dtugann bia fuinneamh dár gcoirp le súgradh.

Cuspóirí foghlama

- Samplaí laethúla d'fhuinneamh a aithint agus aithris a dhéanamh orthu: fuinneamh a chuireann rudaí ag gluaiseacht, ag lasadh nó ag déanamh fuaime
- A rá go dtugann bia fuinneamh dár gcoirp le súgradh

Roimh an gcloigín – ullmhúchán

Priontáil na sé chárta pictiúir 'fuinneamh ag obair' an oíche roimh ré agus coinneigh béal faoi iad le do thaobh. Glan spás beag oscailte ar an urlár ionas gur féidir leis na páistí aithris shábháilte a dhéanamh san áit ina seasann siad. Roghnach: lampa ranga, tóirse cadhnra nó gaothrán beag atá sa seomra cheana féin, le díriú air i ndiaidh an chárta a mheaitseálann leis — is leor na pictiúir amháin.

Ábhair

Mír	Líon	Do gach	Foinse	Ionadach saor
cártaí pictiúir 'fuinneamh ag obair' (gaothrán, lampa, bualadh bos, páiste ag rith, bia, tóirse)	1	rang	leagan inphriontáilte a chuirtear ar fáil	sé líníocht shimplí ar pháipéar garbh a thaispeánann gaothrán, lampa, bualadh bos, páiste ag rith, bia agus tóirse

Pointe sábháilteachta

Coinneigh an aithris san áit ina bhfuil na páistí ina seasamh, ní trasna an tseomra. Ná déan ach díriú ar aon lampa, tóirse nó gaothrán fíor — ná hoscail clúdaigh cadhnraí agus ná húsáid lasca an phríomhlíonra leis na páistí.

Céimeanna teagaisc

- **Ag Tosú:** Seas chun tosaigh, buail bos amháin go soiléir agus go hard, stad ar feadh nóiméid, ansin fiafraigh cad a rinne an fhuaim sin agus conas a thosaigh sí. Déan meangadh gáire le gach smaoineamh — lámha, plab, torann — agus ná hainmnigh fuinneamh go fóill.
- **Breathnaigh agus déan machnamh:** Ardaigh cárta an lampa (nó dírígh go réidh ar lampa ranga gan é a lasadh). Glac le freagraí gearra faoi cad a chuireann lampa ag lasadh, ansin cuir an cheist seo os ard amháin: Cad a chuireann sibhse ag rith agus ag súgradh? Abair an focal fuinneamh go soiléir agus dírígh air ar an gclár; coinneigh an smaoineamh leathan — gluaiseacht, solas, fuaime agus bia dár gcoirp — gan trácht ar chiorcaid ná ar phlocóidí.
- **Fiach 'Cá bhfuil an fuinneamh?':** Leag na sé chárta go léir aghaidh in airde ionas go bhfeicfidh gach páiste iad. Oibrigh i dtréimhsí gearra: coinneigh cárta in airde, ainmnigh é, fiafraigh an gluaiseacht, solas nó fuaime atá ann, agus déan aithris air in éineacht leis an rang (na lámha a chasadh, síneadh suas go hard, bos a bhualadh uair amháin, rith go réidh san áit, ligean orthu go bhfuil tóirse acu). Le cárta an bhia, fág na trí rogha ar lár — déan geáitsíocht ag ithe agus ansin ag rith, agus mol an smaoineamh go dtugann bia fuinneamh dár gcoirp le súgradh. Stad idir na cártaí chun anáil a tharraingt.
- **Cad a thugamar faoi deara?:** Leag na sé chárta i líne shoiléir. Tar éis an fhiaigh ghníomhaigh, socraigh an seomra agus ansin iarr ar an rang díriú méire a dhéanamh — ar cheann a ghluaiseann, ar cheann a lasann, ar cheann a dhéanann fuaime, agus ar chárta an bhia. Féach timpeall le cinntiú go nglacann gach páiste páirt lena shúile nó le méar; má dhírítear ar an gcárta mícheart, déan meangadh gáire agus féach air arís in éineacht leo.
- **Comhrá chun ciall a bhaint as:** Ar an mbrat urláir, athluaigh an fiach i línte simplí: gluaiseann an gaothrán agus an páiste a ritheann, lasann an lampa agus an tóirse, déanann bualadh bos fuaime, tugann bia fuinneamh dúinn le súgradh. Más mian leat, abair uair amháin go gcabhraíonn leictreoir le haire a thabhairt do shreanga ionas go sroicfidh fuinneamh na soilse go sábháilte, iarr ar na páistí an focal a rá i do dhiaidh, agus stad ansin — gan aon chaint faoi shreangú. Is ionann rath agus sampla amháin a aithris nó a ainmniú, chomh maith leis an líne faoin mbia.
- **Slacht agus críochnú:** Iarr ar bheirt chúntóirí na cártaí a bhailiú; comhair na sé cinn go léir os ard ionas nach bhfanfaidh aon cheann ar an urlár. Críochnaigh leis an rang ag athrá i do dhiaidh: Cuireann fuinneamh rudaí ag gluaiseacht. Cabhraíonn bia linn súgradh.

Cad ba cheart a fheiceáil

Déanfaidh formhór na bpáistí aithris agus díreoidh siad ar na cártaí níos déanaí: gaothrán nó rith do ghluaiseacht, lampa nó tóirse do sholas, bualadh bos d'fhuaim, agus cárta an bhia d'fhuinneamh an choirp. Mol gach iarracht; má mheascann duine cártaí an tsolais agus na fuaime, féach orthu arís in éineacht leis an bpáiste seachas an freagra a mharcáil mícheart — is tábhachtaí an mhuinín chun díriú arís ná an chéad fhreagra.

Mithuiscintí agus idirghabhálacha

- **Níl san fhuinneamh ach leictreachas — nó níl ann ach bia.** — Coinnigh an smaoineamh leathan agus na cártaí le feiceáil: cuireann fuinneamh rudaí ag gluaiseacht, ag lasadh nó ag déanamh fuaime, agus tugann bia fuinneamh dár gcoirp le súgradh. Dírígh ar an ngaothrán, ar an lampa, ar an mbualadh bos agus ar an mbia ionas go bhfeicfidh na páistí bealaí laethúla, ní foinse amháin.
- **Teastaíonn ó na páistí rás a rith trasna an tseomra nuair a thaispeántar cárta an reatha.** — Ná léirigh ach gníomhartha beaga sábháilte — rith go réidh san áit — agus stad idir na cártaí chun anáil a tharraingt agus meangadh gáire a dhéanamh roimh an gcéad chárta eile.

Difreáil

Ag teacht chun cinn	Ag forbairt	Inniúil
• Lig do pháistí nach bhfuil chomh muiníneach sin díriú ar an gcárta nó aithris a dhéanamh ar do ghníomh féin seachas a ngeáitsíocht féin a chumadh. • Fan in aice leo nuair a bhíonn an rang ag díriú ar na cártaí, agus léirigh ar dtús conas díriú le méar ar an gcárta ceart.	• Tar éis na haithrise, iarr orthu a rá ar léirigh an cárta gluaiseacht, solas nó fuaim (nó go dtugann bia fuinneamh le súgradh). • Iarr orthu an cárta a roghnú a ndéanfaidh an rang aithris air ina dhiaidh sin.	• Iarr orthu sampla laethúil eile d'fhuinneamh a bhfuil eolas acu air a aithint (carr, táibléad, raidió) agus a rá an gluaiseacht, solas nó fuaim atá i gceist. • Iarr orthu rud amháin a dhéanann fuinneamh a insint dá bpáirtí, agus a rá go gcabhraíonn bia lenár gcoirp súgradh.

Nasc traschuraclaim

Déan nasc le comhrá OSPS faoi ithe sláintiúil — tugann bia ar nós aráin, torthaí agus baine fuinneamh dár gcoirp le rith agus le súgradh sa chlós.